

УДК 342.7(439)

Д.І. Ткач
доктор політичних наук, професор,
проректор з міжнародних зв'язків,
Університет «КРОК»

Забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Угорщині (частина 2)

У статті аналізується угорський досвід забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Показано, з якими складнощами стикається угорське суспільство в утвердженні на практиці принципу рівноправності, забезпечення скорочення розриву між проголошеними в Конституції правами і свободами особи, а також закріпленими в ній гарантіями цих прав і свобод та повсякденною практикою їх реалізації і захисту.

Ключові слова: Угорщина, Конституція, розбудова правової держави, забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Д.И. Ткач
доктор политических наук, профессор,
проректор по международным связям,
Университет «КРОК»

Обеспечение прав и свобод человека и гражданина в Венгрии (часть 2)

В статье анализируется венгерский опыт обеспечения прав и свобод человека и гражданина. Показано, с какими сложностями сталкивается венгерское общество в утверждении на практике принципа равноправия, обеспечения сокращения разрыва между провозглашенными в Конституции правами и свободами человека, а также закреплёнными в ней гарантиями этих прав и свобод и повседневной практикой их реализации и защиты.

Ключевые слова: Венгрия, Конституция, развитие правового государства, обеспечение прав и свобод человека и гражданина.

D. Tkach
Professor, doctor of political Sciences,
Vice-rector for international Affairs
“KROK” University

Ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen in Hungary (part 2)

The article analyzes the Hungarian experience of providing human and citizen rights and freedoms. The Hungarian society is confronted with the difficulties encountered in affirming the principle of equality in practice, ensuring the reduction of the gap between the rights and freedoms of the person proclaimed in the Constitution, as well as the safeguards of these rights and freedoms enshrined in it, and the everyday practice of their implementation and protection.

Keywords: Hungary; Constitution, development of the rule of law, ensuring rights and freedoms of man and citizen.

Постановка проблеми

Проблема розбудови правової держави, забезпечення прав і свобод людини для сучасної Угорської держави і суспільства набуває нині особливого значення. Права людини, як невід’ємна складова правової держави, є складним, багатовимірним явищем. Яким чином обмежити всевладдя держави, утвердити на практиці принцип рівноправності, зменшити розрив між проголошеними в Конституції правами і свободами особи, а також закріпленими в ній гарантіями цих прав і свобод, та повсякденною практикою їх реалізації і захисту? На ці та інші запитання шукають відповіді юристи, політологи, громадські діячі, урядовці, парламентарії.

Вищезазначена проблема надзвичайно актуальна й для України, яка за роки незалежності так і не спромоглася збудувати основи правової держави, реформувати судову систему, забезпечити права та свободи власним громадянам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Поряд із розглядом деяких публікацій угорських та українських фахівців, а саме Pokol Béla, Kőrösényi András, Sajo András, Д.Ткача, Є. Кіш, у яких аналізується проблема розбудови правової держави, забезпечення прав і свобод людини у сучасній Угорській державі, предметом опрацювання стали положення Конституції Угорщини, що стосуються цієї тематики, а також відповідні нормативно-правові акти.

Не вирішена раніше частина загальних проблем

Конституційне реформування правосуддя в Україні з метою подальшої розбудови держави є надзвичайно важливим завданням для нашої країни. Тому в цьому контексті великого значення набуває вивчення досвіду тих держав, які пройшли схожий з Україною шлях створення демократичного суспільства. Саме такою країною є Угорщина. З урахуванням того, що

наші сусіди у цих процесах мають певні успіхи та невдачі, дослідження угорської практики у цій царині є, безумовно, корисним, що, у свою чергу, дає змогу вирішити частину загальних проблем, які не розглядалися раніше.

Формулювання цілей статті

Із врахуванням зазначеного вище, мету роботи сформулюємо таким чином: дослідити головні напрямки забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Угорщині; на підставі аналізу визначити деякі особливості, притаманні саме цій країні у такому складному процесі.

Основні матеріали дослідження

У галузі освіти, художнього самовираження і культурних прав в Угорщині прийшла пора ревізійонізму. Залежно від національного контексту популістські наративи можуть різнитися, але у всіх них є спільна риса – різкий поділ суспільства на своїх і чужих. Свої – це «народ», уявне співтовариство, на боці якого виступають і народні захисники-популісти, а чужі – ті, хто ймовірно проти «народу».

В основі їх ідеології не завжди лежить явний націоналізм, але він завжди підспудно є базою для мобілізації на основі приналежності до певної ідентичності, про що свідчать етноцентрична риторика популістських партій з натиском на суверенітет держави і захист «корінного населення» (нативізм).

Як заявив Віктор Орбан у своїй промові під час літнього «Вільного університету» і студентського табору в Балваніосі, «Угорська нація – це не просто група людей, це спільнота, яка потребує організації, зміцнення і, по суті, готовності до спільних дій» [1].

Реалізація цієї мети потребує єдиного уявлення про спільне минуле. Для цього конструюються міфи про славне героїчне минуле, в якому «народ» завжди попере-мінно виступає то жертвою (ворогів), то героєм (ворогів долають).

У семіотичну систему входить і щільний зв'язок з християнством, особливо католицького зразка, і схвалення традиційних цінностей (цінностей сім'ї та традиційних гендерних ролей), а також і те, що «народ» наділяється органічною культурно-історичною самобутністю ще до того, як він перетворюється в політичну спільноту.

В Угорщині дане уявлення введено навіть у Конституцію, прийняту в 2011 році, преамбула якої містить численні посилання на національні історичні та культурні символи, такі як король Святий Іштван I, християнська традиція, угорська культура і мова.

Як зазначалося Венеціанською комісією, в преамбулі є низка потенційно неоднозначних тверджень і понять, які «можуть викликати занепокоєння», такі як оголошення неправомочності Конституції 1949 року, через що можуть виникнути юридичні суперечки, і «широке трактування угорського народу».

Наявність сконструйованого нарративу про минуле також дозволяє неліберальному угорському уряду здобувати підтримку мас з метою проведення певної політики шляхом присвоєння символічної цінності окремим історичним подіям. В якості прикладу можна навести риторику Віктора Орбана про «диктат» під час підписання Тріанонського мирного договору (в 1920 році між Угорщиною і альянсом країн-переможниць Першої світової війни). Відразу після виборів 2010 року був прийнятий закон про святкування в річницю підписання Тріанонського миру Дня народної єдності.

В Угорщині спрощені посилання на історичні постаті та події використовуються для обґрунтування нинішньої політики, що продемонстрував виступ Віктора Орбана наприкінці так званих «народних консультацій» під назвою «Стоп Брюссель». Він заявив: «Святий Ласло посилив угорську державу: він захистив нас від нападів зовнішніх сил і підступів внутрішніх інтриганів, забезпечив незалежність країни шляхом проведен-

ня прагматичної політики в оточенні потужних держав того часу. Стоп Брюссель. Він затулює Угорщину від руйнування кочівниками. Стоп мігранти. Слідуючи повчанням Св. Іштвана, він зміцнив ідентичність угорської держави і угорського народу. Стоп Сорос. Століттями угорці йшли цим шляхом, і від цього шляху ми, угорці сьогоднішні, не збираємося відхилитися» [2].

Подібне підпорядкування собі національної історичної пам'яті будується на ідеалізації минулого, а одночасно дозволяє з релятивістських або навіть ревізійністських позицій розцінювати інші, темніші періоди вітчизняної історії.

Говорячи про академічну свободу, ситуація в Угорщині особливо несприятлива. Придушення тут почалося задовго до атаки на Центрально-Європейський університет. Фактично, подібні удари почалися ще в 2010 році – тоді були висунуті звинувачення в корупції з боку філософів і академіків, тоді почалося непомірне виділення коштів лояльно налаштованим до уряду науковцям та жорстке врізання критично налаштованим структурам, а на посади, що відповідають за контроль над використанням фінансування в науковому середовищі, були призначені потрібні люди.

Що стосується змісту навчальних програм, були скорочені бюджети соціальних, гуманітарних наук, економіки і права, а в фаворитах виявилися науки точні. Заохочувалося небажання ВНЗ посилювати вивчення прав людини, а також розгляд військових злочинів винятково з позицій національного контексту.

У сфері початкової і середньої освіти в Угорщині проведена загальна централізація та зміна структури, але при цьому фінансову й адміністративну відповідальність за сферу освіти, як і раніше, несуть місцеві органи влади, фінансування з центру на ці потреби зменшилося. Як наслідок, багато муніципалітетів управління школами передали церкві, особливо в містечках і селах, де школа тільки одна. Значно зросло адміністративне навантаження

на педагогів, а профспілки через свою слабкість на це не реагують.

В Угорщині розширюється виховання в душі християнської віри і «традиційних цінностей» за рахунок зміни шкільних програм та підручників, введений новий курс з етики і вивчення Біблії. В Угорщині серйозною проблемою залишається сегрегація освіти, особливо щодо ромського населення. Незважаючи на декларовану рівність шкіл перед законом, зростаюча кількість релігійних шкіл на практиці призводить до дискримінації. Значна частина дітей навчається в школах, які в більшості своїй знаходяться під управлінням церкви.

Коли у суспільній дискусії переважають маніпуляції страхами, в суспільстві виникають напруга і нові можливості контролю, а представники меншин виштовхуються в соціальну ізоляцію. «Популісти керують країною шляхом підміни проблем, а не їхніх рішень. Навмисна безладність, постійні випадки з засідки, невпинне маневрування і повсюдне переведення стрілок – це їх повсякденність. Їхнє улюблений засіб спілкування – провокування конфлікту. Вони не проти, якщо їх будуть ненавидіти, адже їх два базових устремління – «захистити» і «отримати верх» – недсяжні без наживання ворогів», – описує Миклош Харасті [3]. «Народ» у промові цього популіста підноситься як єдине ціле, оформляється в популістському протистоянні між «простими людьми» і «корумпованою верхівкою», а політика, як стверджується, повинна бути «виразом *volonte generale*, тобто волі народу» [4].

Парадигма «ми – вони» потребує сценарію загроз і ворогів, чи то внутрішніх, чи то зовнішніх; пошук змови – це невід'ємний елемент понятійного конструювання страху в риториці правого популіста.

Змови проти «нас – вони» бувають різні. В залежності від обставин і ймовірного джерела політичних дивідендів, це можуть бути мігранти, євреї, цигани, міжнародні банки, мусульмани і т.д. Ті, що відкидають подібну логіку всередині країни, оголошуються «зрадниками» і під-

даються цькуванню без жодної презумпції невинуватості. В Угорщині НУО, що підтримують біженців, ганьбляться при кожному можливому приводу, коли мова йде про проблеми, пов'язані з мігрантами, на них публічно наводять наклеп і докоряють у роботі проти національних інтересів.

Найчастіше кампанії, що дискредитують, а також «полювання на відьом» організовуються перед запланованими змінами, що проводяться в політиці або законодавстві, для того щоб їх обґрунтувати і забезпечити підтримку населення, граючи на реальних або уявних страхах.

Перемога «Фідеса» в Угорщині в 2010 році була обумовлена насамперед наслідками фінансової кризи, що породили словесну війну із закордонними і міжнародними банками, які були позначені як основні «вороги», а також дали привід «під шумок» заговорити про «економічний суверенітет» і включення значної частки банківського сектору в національну власність.

У серпні 2013 року провладні ЗМІ (Heti Valasz) почали атаку на Фонд відкритого суспільства і консорціум організації під керівництвом «Норвезькими грантами» (Норвегія і Європейська економічна зона). Були опубліковані назви НУО, які отримують гранти цих фондів, а самі організації були звинувачені в служінні «закордонному інтересу». Дані звинувачення, підтримані й членами уряду, ознаменували початок тривалої кампанії з дискредитації цих організацій, після чого відбулося й ухвалення закону про зовнішнє фінансування НУО[5].

Розсіювання паніки і використання «нелегальних мігрантів» та мусульман в якості «цапа-відбувайла» стали потужними опорами антимигрантської політики в Угорщині, що допомогло заручитися народною підтримкою в спротиву уряду країни політиці ЄС щодо біженців, зокрема розподілу квот.

Все-таки в Угорщині хвиля заяв пішла набагато далі звичайних вимог про більш жорсткий контроль імміграції. Через високий ступінь централізації влади і неба-

чено оскаженілої ксенофобської кампанії склалася ситуація, незрівнянна з іншими країнами Європи, коли навіть лідери релігійних і благодійних структур, які повсюдно висловлюються на підтримку біженців, в Угорщині роблять антимігрантські заяви.

Прийоми громадської дискусії перевершують ультраправий популізм, який проявляється в Західній Європі – в мові не залишається жодних, навіть самих поверхневих бар'єрів політичної коректності, що призводить до виникнення нових лінгвістичних понять. В якості прикладу можна навести введення в публічний лексикон слова *migrants* (мігрант) в угорській провладній пропаганді, наповненого неприховано негативним сенсом, по суті образливого.

До початку 2015 року це слово використовувалося тільки вченими, в повсякденній угорській мові воно не існувало. Паралельно з освоєнням і надмірним використанням цього поняття, в провладних ЗМІ практично було заборонено використання слова «біженець». Перевагу віддали терміну іноземного походження з негативним забарвленням, а не «своєму» слову, яке може певну частину суспільства схилити до солідарності з біженцями.

Заволодіння громадським дискурсом допомагає створити атмосферу паніки в зв'язку з нібито існуючої загрозою самому існуванню нації через «ісламське вторгнення». Як сказав Віктор Орбан в уже згадуваній промові під час роботи XXVII річного «Вільного університету» і студентського табору в Балваніосі, «міграція являє собою загрозу, сприяє поширенню тероризму і зростанню злочинності. Масова міграція вносить фундаментальні зміни в культурне обличчя Європи. Масова міграція руйнує національну культуру».

Характерним прикладом розпалювання ненависті й страху є кампанія, піднята популістськими і неліберальними партіями проти Джорджа Сороса в Угорщині. У кампанії вєдино склалися мотиви ксенофобії, антисемітизму й ненависті до елітарних верств суспільства. Це прекрасний

мотив для «полювання на відьом», до якого закликають авторитарні популісти правового толку, з присмаком одвічних антисемітських викриттів [6].

Нападки на Джорджа Сороса з боку провладних мас-медіа, членів правлячих партій і керівників уряду в 2018 році зросли в рази – він був звинувачений у підривної діяльності й змові проти національних інтересів в Угорщині. Антисоросовські настрої в Угорщині посприяли посиленню і звичайного антисемітизму. В червні 2017 р. пройшла масована кампанія проти Сороса, вона офіційно призначалася для підтримки урядової антимігрантської політики. Країну наводнили рекламні щити, плакати і телеролики, сукупна вартість яких, за підрахунками, становить близько 21 мільйона доларів США. На них зображується усміхнений Сорос із написом «Не дамо Соросу сміятися останнім».

Як повідомляється, це безпрецедентно персоналізоване знущання спричинило кілька антисемітських інцидентів у різних регіонах країни, таких як дописування на плакатах графіті зі словами «пархатий» або зіркою Давида; приклеювання плакатів на підлозі громадського транспорту, щоб пасажирі стояли на зображенні Сороса. Подібні інциденти сталися не тільки в Будапешті, а й по всій країні. Наприклад, в Залаегерсезі був осквернений міський меморіал, присвячений пам'яті Голокосту, а багато плакатів понівечені антисемітськими розписами.

Білборди зняли напередодні початку чемпіонату світу з водних видів спорту в Будапешті 13 липня 2017 року. Офіційним приводом для цього стало закінчення «народних консультацій з питань міграції», в рамках яких були розвішані плакати.

Глумачення «демократії» як влади «демосу» в найпростішому його розумінні – народу, людей і єдиного суспільства, в якому панує повна згода з усіх питань глибоко суперечить поняттю суспільства, об'єданого в своїй різноманітності, що лежить в основі сучасної ліберальної демократії. Популісти не допускають інаковості й не терплять різноманітності думок,

без чого демократія неможлива [7], а також відкидають процедури, властиві представницькій демократії.

Влада простої більшості веде до трансформації політики в бік безперервного плебіситу, що підриває легітимність і авторитет політичних інститутів та органів, які не обираються. В дійсності, референдуми і «народні консультації» проводяться не для того, щоб насправді дізнатися думку народу, а тільки щоб підтвердити вірність політичного курсу вождів.

У жовтні 2016 року в Угорщині після рішення уряду правовими методами оскаржити систему квот ЄС щодо розподілу біженців у державах-членах був оголошений референдум з питання біженців. Формулювання питання, що виносилися урядом на референдум, було підібрано з метою тиску на емоції і боязнь перед втратою національного суверенітету: «Чи хочете Ви, щоб Європейський Союз отримав право на обов'язкове розміщення на території Угорщини неугорських громадян без згоди парламенту?» [8].

У ході кампанії не пояснювався контекст, не наводилася статистика про кількість тих, хто прибув, не давалося обґрунтування необхідності знаходження раціонального рішення для врегулювання кризи. Навпаки – йшла відкрита агітація проти «нелегальних мігрантів», які нібито становлять загрозу безпеці, культурній самобутності й самому існуванню Європи. А по всій країні були розвішані плакати, що поширюють неправдиву інформацію. Наприклад: «Чи знаєте Ви, що з початку мігрантської кризи через теракти в Європі загинуло більше 300 людей?», «Чи знаєте Ви, що Брюссель хоче поселити в Угорщині стільки нелегальних мігрантів, скільки вистачить на окреме місто?».

Зрештою на референдум прийшло менше половини всіх виборців, тобто він не відбувся. Але 98% тих, хто проголосував, віддали голоси проти прийому біженців, що дало Віктору Орбану підстави заявити про перемогу.

У квітні 2017 року угорською владою були розпочаті так звані «народні консуль-

тації» під назвою «Стоп Брюссель». За задумом, у рамках консультацій повинні були пройти «опитування» громадської думки з приводу відносин Угорщини з ЄС. Ініціатива багатьма угорськими опозиційними політиками була охарактеризована як маніпулятивна і суб'єктивна, владою була піднесена як величезний успіх. Ця кампанія була забезпечена дорогою інформаційною підтримкою, полягала в заповненні простого опитувальника, надісланого населенню, в якому містилося шість питань, текст яких підказував «правильну» відповідь, це все доповнювалося некоректно підібраними фактами. «Консультації» змусили Європейську комісію опублікувати фактологічно обґрунтовані відповіді на заяви влади в рамках кампанії «Стоп Брюссель» [9].

Поняття народного суверенітету (правління більшості) лежить в основі популістського і неліберального мислення, яке за своєю природою суперечить концепції індивідуальних прав, що гарантує рівні права кожній людині, в тому числі захист і заохочення прав меншин. У неліберальній системі права надаються вибірково, за належністю до певної групи, і за цим же принципом відчужуються.

Принцип правової держави також вважається обмеженням колективної волі народу. Народний суверенітет прагне позбутися системи стримувань і противаг, від балансу гілок влади. Як в інтерв'ю в 2014 році заявив Віктор Орбан, «стримування і противаги – американський винахід, який Європа в силу інтелектуальної посередності вирішила запозичити й у себе використати» [10].

Серйозні складнощі викликає прийняття в Угорщині законодавства, яке носить явно реакційний характер та послабляє захист прав людини, особливо щодо таких груп населення, як мігранти та бездомні, а також сприяє відхід назад у правах жінок. Права людини новою угорською конституцією визнаються, але їх дію значно ослаблено «спецзаконами», в яких суть цих прав повинна прописуватися детально, а не за допомогою широкіх і розпливчастих

формувань і, що характерно, відсутністю посилань на міжнародні та європейські стандарти.

Так, наприклад, в Угорщині існує законодавство про рівність і недискримінацію, що загалом відповідає міжнародним і європейським стандартам. Основні проблеми виникають, коли вони використовуються на практиці й владі потрібно надати опір дискримінаційним настроям у громадському дискурсі, побороти мову ворожнечі та забезпечити відповідальність за такі діяння.

Неліберальний уряд Угорщини взяв на озброєння мислення ультраправих сил і консервативних антигендерних рухів, які стверджують, що гендерна рівність – це «ідеологія», і переставив помилкові терміни «гендерна ідеологія» та «гендерна теорія», що применшує досягнення у сфері гендерної рівності.

Насамперед боротьба ведеться проти «пропаганди» прав ЛГБТ, репродуктивних прав і біотехнологій, сексуальної освіти й освіти в сфері рівності. Функція родини в традиційній системі цінностей, у тому числі уявлення про роль жінки в родині, йдуть поруч зі світоглядом про бажаність етнічно гомогенного і «морального» суспільства.

У країні давно переважають гендерні стереотипи, традиційні погляди про роль жінок і чоловіків, а також гомофобські переконання, але за останні роки вдалося добитися чималого прогресу в зміні ментальності та громадської думки. У цьому сенсі ініціативи сприяння «традиційним цінностям», що виникають в Угорщині, представляють собою істотний крок назад. У Конституції Угорщини зафіксований принцип захисту права на життя з моменту зачаття, а шлюб визначено винятково як союз між чоловіком і жінкою.

При цьому аборт легальний з 1953 року і, за опитуваннями, угорське суспільство, на відміну від польського, досить позитивно ставиться до права вибору щодо цього питання. Згідно з угорським Актом про захист сім'ї, що набув чинності з 2012 року, сім'я створюється на основі гетеросексу-

альної пари і їх дітей або родичів по прямій лінії.

На даній концепції будується й оподаткування. У новий Цивільний кодекс, який вступив у силу в 2014 році, не включений інститут цивільного партнерства між особами тієї ж статі – воно регулюється іншим актом і під визначення «сім'ї» не підпадає.

Зареєстроване одностатеве партнерство визнано в Угорщині у 2009 році, його учасникам забезпечуються права і гарантії. Але поправки в конституцію та законодавство зупинили подальші дискусії про введення одностатевого шлюбу.

Антигендерний дискурс в Угорщині щільно пов'язаний з більш загальним

дискурсом про необхідність оберігати угорський народ і його традиції від «зовнішніх впливів» і «внутрішніх лібералів», тобто проти «гендерної ідеології». У цьому плані використовуються страхітливі формулювання, що вселяють думку про загрозливий характер цього явища для Угорщини.

Чим далі, тим більше гендерна рівність підноситься як поняття, яке асоціюється з комунізмом, «традиціоналістські» розмовні конструкції вже віддзеркалилися на правах жінок і гендерній рівності. Представництво жінок на державних посадах з приходом «Фідес» до влади знизлося. В угорському уряді зараз немає жодної жінки, а в парламенті після виборів 2014 року жінки складають лише 10%.

Це найнижчий показник в Європі, а в світовому масштабі з даного індикатору Угорщина, згідно з відомостями Міжпарламентського союзу, займає 160-е місце. Налаштованість проти «гендеру» також відбилася на ході боротьби з домашнім і гендерним насильством. Угорщина не ратифікувала Стамбульську конвенцію, обгрунтовуючи відмову «гендерним» характером документа.

Отже, на основі вищенаведеного можна зробити висновок, що навіть у тих постсоціалістичних країнах, які пішли шляхом побудови демократичної правової держави, існує загроза подальшого розвитку системи забезпечення прав та свобод

людини й громадянина і наступу на громадянське суспільство.

В Угорщині неліберальний уряд уже тричі на останніх парламентських виборах приходив до влади, причому отримуючи дві третини мандатів у Державних зборах. Їх електоральні перемоги будувалися на кампаніях щодо гноблених груп і меншин, а також на обіцянках поліпшення добробуту народу, підвищення соціальної допомоги, пенсій, рівня життя. За їхніми твердженнями, завдяки їх приходу до влади «народ став жити краще». Вони і далі стверджують, що їхня перемога на виборах виправдовує їхню політику і що саме цієї політики від них чекають люди.

Найчастіше неліберальна угорська влада, зловживаючи парламентською більшістю, не дотримується правил законодавчого процесу і для просування своєї політики приймає рішення без консультацій з організаціями, які представляють громадянське суспільство.

Початок 90-х років, коли Угорщина стала на шлях демократичного розвитку, породив надію на розширення можливостей для громадянського суспільства і правозахисників. У зовнішній політиці країни з'явився компонент просування прав та свобод людини й громадянина і підтримки громадянського суспільства.

Протягом останніх декількох років в Угорщині почалася хвиля систематичних порушень свободи зібрань та асоціацій, що дало старт «глобальному наступу» на правозахисні НДО.

Роботі правозахисників усе більше вважає наростаюча необхідність захищатися від нападів, таких як словесні або фізичні напади, стеження, погрози, наклепницькі кампанії. Утиски правозахисників ідуть паралельно із заходами, спрямованими на сприяння так званим «традиційним цінностям» або побудові «демократії неліберального типу».

Політичні сили країни, що виступають за традиційні й неліберально-демократичні цінності, насправді прагнуть свої власні культурні норми і особливості підняти над міжнародним правом і стандартами, тим

самим підриваючи принцип універсальності прав людини. Це не просто неліберальна політика – це хвороба демократії.

Коли демократична країна нездужає або коли в ній бере гору принцип «традиційних цінностей», держава чи недержавні суб'єкти отримують можливість придушення думки незгодних з метою захисту власних інтересів. Обмеження на використання фундаментальних свобод спрямовані на дискримінацію тих, хто критикує владу за утиски в правах певних категорій населення. Вони ж змушують замовкнути тих, хто вимагає змін у політиці, яка суперечить зобов'язанням у галузі прав людини, і підірвати авторитет тих, хто викриває порушення прав людини в Угорщині за кордоном або на рівні міжнародних органів, таких як Європейський суд з прав людини.

В Угорщині правозахисників звинувачують у діях, спрямованих нібито проти національних інтересів. Неліберальна угорська влада прагне вбити клин між правозахисниками і рештою суспільства. Стигматизація в очах громадськості ускладнює процес залучення нових кваліфікованих кадрів і експертів у правозахисні організації.

Також угорською державою вітається і підтримується, в тому числі за рахунок бюджетних коштів, створення менш критично налаштованих НУО.

Незалежні НУО в таких умовах виштовхуються на другий план, а провладні всіляко легітимізуються. Нерідко «власні» організації засновуються політичними діячами, членами уряду або парламентаріями і ними ж іноді управляються паралельно з політичною діяльністю. «Кишенькові НУО» з плином часу беруть гору, так як перед ними відкриваються всі двері. Їх же відправляють і на міжнародні майданчики, де вони можуть поширювати свої погляди.

Протягом останніх років правозахисні організації Угорщини могли безперешкодно просувати права людини для всіх громадян, створивши в державі систему стримувань і противаг. Усе це зовсім недавно різко змінилося.

Багаторічні спостереження за розвитком системи охорони прав людини в Угорщині породили у нас упевненість, що країна приєдналася до когорти держав, де права людини можна вільно і відкрито просувати й захищати.

Виявилося, що країна, яка недавно представлялася зразковою, показовим прикладом безхмарного переходу до демократії в Європі, незабаром стала предметом заклопотаності цілої низки європейських інститутів.

У той же час немає сумніву в тому, що Угорщина завдяки членству в ЄС та НАТО врешті-решт зможе подолати цю «хворобу молодого демократії». Безумовно, на це їх спонукає членство у вищезгаданих міжнародних організаціях.

Висновки

Уроки Угорщини у цій царині мають важливе значення для забезпечення належного функціонування та розвитку України як правової та демократичної держави, розбудови громадянського суспільства в Україні та утвердження прав людини. Система забезпечення прав та свобод людини й громадянина в країні потребує від української влади ще більшої уваги, ніж в Угорщині. Якщо у наших сусідів мова йде про вже створений лад у цій царині, який потрібно вилікувати, то в Україні процес забезпечення прав та свобод людини і громадянина знаходиться лише у зародковому стані. Тому вже на цьому етапі українським владним структурам потрібно враховувати помилки угорців, щоб не допустити їх у майбутньому.

Література

1. Prime Minister Viktor Orban's Speech at the 25th Balvanyos Summer Free University and Student Camp, 26.07. 2014.
2. "Orban Viktor beszede a nemzeti konzultacio zaroese menyen" 27.06.2017. <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk?items=30&page=5>
3. Miklos Haraszti, "I watched a populist leader rise in my country. That's why I'm genuinely worried for America," Washington Post, 28.12. 2016.
4. Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist", Government and Opposition, Vol. 39, No 3 (2004), p. 542-63.
5. Timeline of governmental attacks against Hungarian NGO sphere, 02. 2017
6. The Jewish Chronicle, "Anti-Soros campaign across Europe is drenched in antisemitism", 16.05. 2017.
7. Jan Werner Muller, The wrong way to think about populism, Social Science Research Council Democracy Papers.
8. Stephen Pogany, "Of Folk Devils And Moral Panic: Hungary's Referendum On Mandatory EU Migrant Quotas," Social Europe, 20.09. 2016 p
9. European Commission press release, "Hungary: Commission takes legal action on Higher Education Law and sets record straight on 'Stop Brussels' consultation"
10. Bloomberg, "Hungary on Path to Shed Junk Grade and Shield Forint, Orban Says," 15.12 2014.